

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 4.

Torsdagen den 21 september.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet **Möller**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ohlins frågor angående lagringsmöjligheterna för bensin i landet samt angående åtgärder för ökning av bensintillförseln m. m., erhöll ordet och anförde: Herr Ohlin har till mig framställt följande frågor:

*Ang. lagrings-
möjligheterna
för bensin i
landet m. m.*

1. Hur stora äro nuvarande lagringsmöjligheter för bensin i Sverige och vilka åtgärder har regeringen vidtagit till skapande av nya provisoriska lagringsmöjligheter?

2. Vad har regeringen åtgjort i och för snabbast möjliga ökning av bensintillförseln på neutrala kölar?

3. Anser regeringen att det finns utsikt till ett snart upphävande av nuvarande körförbud för bilar samt till införande av ett ransoneringsystem för bensin?

Härpå har jag att svara:

1. Oljebolagens nuvarande lagringsutrymmen för bensin uppgå till: större anläggningar 321,000 kbm; smärre c:a 40,000 kbm. Givet är, att hela detta lagringsutrymme ej kan helt utnyttjas, då möjligheter för uttag ur och inlägg i lagren måste hållas öppna. En lagerbehållning, motsvarande 70 % av utrymmena, d. v. s. minst 225,000 kbm, torde vara möjlig.

Vid sidan om den lagerhållning, som sålunda ålegat oljefirmorna och som genomförts av dessa, har emellertid jämväl statens reservförrådsnämnd sökt, med den begränsning dock som bl. a. föranletts av kraven på i möjligaste mån skyddade anläggningar och möjlighet till erforderlig omsättning, medverka till utökning av lagerhållningen av både bensin och andra mineraloljor. Sålunda har nämnden byggt fristående cisterner, förhyrt disponibla cisternutrymmen samt under medverkan av rikets vägdistrikt, statens järnvägar och åtskilliga industrier gått in för ett program avseende nedläggande under marken av över tusentalet småcisterner à 10 till 50 kbm rymd runt om i landet. Dessa cisterner äro delvis levererade och nedlagda och beräknas i sin helhet färdigställda under de närmaste månaderna. Lagring har redan delvis skett i dessa utrymmen av skilda oljor, och avses utrymmen i desamma för c:a 20,000 kbm bensinlagring. Till nu nämnda lagerutrymmen komma de bombsäkra utrymmen, som genom statens försorg äro under arbete. I samråd med bensin- och oljenämnden har reservförrådsnämnden också upptagit undersökningar rörande möjligheterna till utnyttjande av för annat ändamål avsedda lagerutrymmen ävensom icke använt tonnage. Beräkning av kostnaderna för nya tankutrymmen har verkställts. Huruvida en utbyggnad på grundval härav skall genom statens försorg verkställas, är föremål för övervägande.

2. Under samarbete med bensin- och oljenämnden hava firmorna som ersättning för förut befraktade båtar av icke neutral nationalitet och andra, vilka icke kunna förväntas inkomma, befraktat båtar från neutralt land i den omfattning, som ansetts möjligt.

Ang. lagringsmöjligheterna för bensin i landet m. m. (Forts.)

Det sålunda uppgjorda skeppningsprogrammet, som i första hand avser tiden till oktober månads utgång, omfattar, utöver tre redan inkomna båtar, ytterligare 11 båtar med bensinlast. En av dessa kan dock komma att utgå ur programmet på grund av hänsyn till krigsriskerna.

Genom reservförrådsnämndens försorg ha också vissa åtgöranden kommit till stånd, varvid jag dock vill understryka, att lagringen av bensin enligt de uppgjorda planerna i allt väsentligt skulle ske genom oljebolagens försorg och icke genom statens.

Redan då det världspolitiska läget under senare delen av augusti skärptes, påbörjade emellertid nämnden undersökningar om möjligheterna att för egen del befrakta tankfartyg för transport av flytande bränslen. Under trycket av det under sista augustiveckan alltmer tillspetsade läget befraktades den 25 augusti en båt och i snabb följd därefter under augusti 4 andra båtar för införsel till landet av bensin och andra brännoljor. För tiden efter den förenämnda har i samarbete med bensin- och oljenämnden ett antal svenska och utländska neutrala båtar befraktats för att öka tillförseln.

Frågan om en ytterligare ökning av befraktningen under den närmaste tiden förutsätter att de befraktade båtarna kunna, som vanligt, föras upp i Östersjön, så att utrymmana där kunna utnyttjas vid direkt import. Mycket stora svårigheter att befrakta oceanbåtarna till Östersjöhamnar föreligga ännu, men åtgärder hava vidtagits för att tills vidare med smärre båtar flytta över varor från väst- till ostkusten, då normalt tillgängliga transportmedel visat sig icke räcka härför. Avtal om förhyrande av båtar för ändamålet hava i samarbete med bensin- och oljenämnden träffats.

3. Först bör påpekas att det knappast gäller ett körförbud, utan de utfärdade kungörelserna avse en begränsning av å ena sidan antalet bilar i trafik, å den andra förbrukningen av drivmedel per bil.

Innan ett upphävande av eller en lindring i nuvarande restriktioner torde böra komma i fråga, synes nödvändigt *dels* att hava nått upp till en lagerbehållning av någorlunda betryggande omfattning, varvid hänsyn även måste tagas till de stora kvantiteter, som böra reserveras för militära behov, *dels* att hava erhållit större visshet om möjligheterna till kontinuerlig import. Om det nya skeppningsprogrammet visar sig kunna genomföras, har man ansett sig kunna räkna med att i slutet av oktober hava nått fram till en någorlunda tillfredsställande lagerhållning. Kanske kan det dock redan dessförinnan vara möjligt att bedöma situationen mera klart än vad för närvarande är möjligt. De för bensinförbrukningens begränsning vidtagna åtgärderna hava ju till syfte att få till stånd en nödvändig balans mellan konsumtion och import, och förutsättningarna för lindrigare bestämmelser torde böra vara, att en sådan balans uppnåtts.

Till sist vill jag lämna några uppgifter om lagerförhållandena. Lagerbehållningen uppgår nu till c:a 140,000 kbm, vartill kommer planerad import till 1 november med c:a 125,000 kbm. Om konsumtionen med i stort sett nuvarande begränsning till 1 november beräknas till 50,000 å 60,000 kbm, skulle lagret vid nyssnämnda tidpunkt uppgå till i runt tal 200,000 kbm — allt under förutsättning att importprogrammet håller.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag ber att få uttrycka mitt tack till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för den upplysande framställning av läget, som han har lämnat. Jag tror, att det är en mycket klok politik från regeringens sida att både vid detta tillfälle och senare tillfällen — kanske något mera än vad hittills varit fallet — upplysa svenska folket om läget. Svenska

Ang. lagringsmöjligheterna för bensin i landet m. m. (Forts.)

folket skulle nog med större jämnmod finna sig i en hel del svårigheter och restriktioner, om det hade känslan av att det i möjligaste mån upplystes om hurudant läget är och sedan också kunde få det intrycket, att vad som i nuvarande läge kan göras också blir gjort.

Vad de upplysningar beträffar, som herr statsrådet lämnade, ber jag att få uttrycka min tillfredsställelse över att frågan om provisoriska lagringsmöjligheter tydligen är uppe till allvarligt övervägande. Jag tillfogar endast det önskemålet, att dessa överväganden snabbt måtte föras till slut och leda till handling. Tillfredsställelse måste det också väcka, att herr statsrådet kan meddela, att en hel del neutrala båtar ha befraktats med bensin från och med slutet av augusti månad och därefter. Jag vill på grundval av de relativt optimistiska upplysningarna tillåta mig uttala det önskemålet, att man så snart som möjligt utsträcker körtillståndet till ytterligare en del lastbilar, även om dessa nya lastbilar endast kunna få en relativt begränsad kvantitet bensin.

Vad till sist frågan om personbilarna beträffar, tillåter jag mig påpeka, att detta icke, såsom många människor för närvarande tyckas tro, är en lyxfråga. På grund av att dessa bilar för närvarande stå stilla i garagen pågår en materialförstöring av ganska stor omfattning. Bilarna behöva skötas, vilket nu inte är möjligt, beroende på att de icke lätt kunna transporteras från garagen till verkstäderna. Detta skapar arbetslöshet bland verkstädernas personal. Därtill kommer, att om de privata personbilarna kunde få en, om också obetydlig tilldelning av bensin, det skulle vara möjligt att köpa och sälja bilar i viss omfattning. På det sättet skulle bilhandels personal få en del sysselsättning. Det skulle komma att minska arbetslösheten på ett område, där den drabbat särskilt hårt. Man kan även påpeka, att det kan åstadkomma en bättre beredskap för en eventuell evakuering av städernas befolkning, om personbilbeståndet inte är, som för närvarande i stort sett är fallet, ur funktion.

Efter de deklamationer, som herr statsrådet i dag gjort, och efter de upplysningar, som kommit fram i pressen rörande den politik, som särskilt från Englands sida kommer att föras med avseende på tillförseln till de neutrala länderna, förefaller det mig, som om utsikterna voro så pass goda, att man är berättigad uttala det önskemålet, att det från vederbörande myndigheters sida omedelbart förberedes och i detalj utarbetas ett system för bensintilldelning till samtliga bilar — alltså även personbilar. Man skulle härvidlag kunna vara berättigad att tillfoga det önskemålet, att regeringen ville mycket allvarligt överväga, om icke redan före slutet av oktober månad, som ju handelsministern syftade till, man skulle kunna gå till en betydande lättnad i nuvarande restriktioner.

Herr statsrådet **Möller**: Att uttala sig om vad som kommer att ske är mycket svårt att nu göra. Jag vill hänvisa till vad som redan är allom bekant, att det utsetts en delegation för förhandlingar med England, men man kan måhända inte hängiva sig åt en alltför stor optimism beträffande möjligheten att realisera det skeppningsprogram, som är uppgjort. Vi ha gott hopp, men heller inte mer.

Beträffande frågan om flyttning av bilar från garage till verkstäder finns det i de givna direktiven ingenting, som förhindrar en sådan förflyttning för var och en som så önskar. Det enda man måste förhindra är, att en bil, som tas ut ur ett garage här i Stockholm för att flyttas till en verkstad där, tar omvägen exempelvis över Uppsala.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 18, angående gäldandet av kostnader för utmärkande av vissa skyddsområden; och

nr 19, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa anslagsmedel.

Ang. tidpunkten för avlösning av vissa inkallade värnpliktiga.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantz' fråga angående tidpunkten för avlösning av den i anledning av förstärkt försvarsberedskap inkallade och nu i tjänst varande personalen, samt nu yttrade: Herr talman! I anledning av herr Mannerskantz' fråga vill jag till en början framhålla, att under de rådande förhållandena några bindande utfästelser om hemförlovning av de inkallade värnpliktiga av naturliga skäl icke kunna göras. Å andra sidan har angelägenheten av att i görligaste mån lätta på inkallelsernas omfattning redan tidigt stått klart, särskilt vad beträffar landstormen.

En betydande reducering av den till tjänst vid armén inkallade landstormspersonalen har redan verkställts. Detta har skett i form av s. k. hempermittering, vilket begrepp innebär, att vederbörande få återgå till sin dagliga gärning, i viss utsträckning medförande sin uniformsutrustning, så att vid behov en snabb inställelse kan äga rum. Ytterligare hempermittering av vissa kategorier landstorm är planerad till i slutet av denna vecka. Där en hempermittering av olika skäl icke anses kunna ske, avses avlösningssystem skola tillämpas, sannolikt redan vid instundande månadsskifte, beträffande vissa delar av luftvärnet dock något senare.

Beväringen tillhörande värnpliktiga vid armén, vilka nu ingå i för neutralitetsvakt organiserade linjeförband, kunna beräkna få utrycka i mitten av oktober, dock att 1938 års klass vid luftvärnsartilleriet måhända måste kvarhållas i tjänst längre. I stället för de utryckande torde emellertid, med hänsyn till det nuvarande läget i Europa, andra årsklasser av beväringen komma att inkallas för neutralitetsvaktens upprätthållande.

Vad beträffar marinen har inkallandet av landstorm huvudsakligen avsett upprättande av vissa bevakningsförband inom kustfästningarna och de marina försvarsområdena. Väsentliga delar av den sålunda inkallade landstormen avses skola hempermitteras under denna månad; återstoden väntas kunna avlösas i mitten av oktober.

Beväringen tillhörande värnpliktiga vid kustartilleriet avses även framdeles kunna avlösas.

Vid flottan ha värnpliktsinkallelserna huvudsakligen syftat till kompletterande av bemanningen å de rustade fartygen samt bildande av besättningar på de nyrustade sjöstyrkorna. Avlösning av dessa värnpliktiga kan i regel ännu så länge icke äga rum, då detta naturligen skulle innebära ett sönderbrytande av de samövade besättningarna å i neutralitetsvakten deltagande fartyg. Dock planeras vissa inskränkningar i flottans beredskap å mindre utsatta kuststräckor; i så fall skulle hempermittering av värnpliktiga i viss utsträckning kunna bliva möjlig från omkring mitten av oktober.

Härutöver pågår utredning om möjligheten att genomföra ett avlösningssystem jämväl för flottan längre fram.

Vad slutligen beträffar flygvapnet, har endast en jämförelsevis ringa del av de värnpliktiga inkallats till tjänstgöring. Av de inkallade beräknas omkring två femtedelar komma att hempermitteras under denna vecka, däribland samtliga militärarbetare av äldre årsklasser ur armén. De kvarvarande bedömas för närvarande icke komma att avlösas förrän efter en relativt lång

Ang. tidpunkten för avlösning av vissa inkallade värnpliktiga. (Forts.)
tidsperiod. Orsaken härtill är den för flygsäkerheten erforderliga omsorgsfulla och tidsödande materiellvården, vilken kräver en grundlig utbildning.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Från denna plats har efter svar på frågor framförts tack, som varit av både formell natur och reell natur. Jag kan försäkra, att det tack, som jag härmed framför till herr statsrådet, är av reell natur, då svaret dels ger en ganska fullständig upplysning om vad man tänkt göra med de nu inkallade och dels också redogör för vissa saker som sammanhånga därmed.

Den anmärkning som kan anses ligga i min fråga var inte riktad mot inkallelserna såsom sådana, mot mängden av inkallad personal eller dylikt. Jag framställde min fråga endast för att det till deras kännedom, som det vederbör, nämligen dels de inkallade, dels deras familjer och dels deras arbetsgivare, måtte kunna bringas upplysningar så tidigt som möjligt rörande kommande avlösningar. Det förhåller sig nämligen så, vilket jag har personlig erfarenhet av, att de nu inkallade fingo rycka in med endast några timmars frist. De ha därför inte varit i tillfälle att vidtaga några förberedelser för ombesörjande av allt det, som de i sin civila gärning ha att sköta. Detta gör, att det skulle vara en mycket stor hjälp för dem, om de i så god tid som möjligt kunde få veta, när de få återgå till sin civila sysselsättning. Detta gäller även deras arbetsgivare och familjer.

Jag skulle ytterligare i samband med detta tack för herr statsrådets svar vilja göra den hemställan, att man inte endast inskränker sig till att ge den upplysning, som nu är lämnad i denna kammare, utan att man även på andra sätt, som äro möjliga, till de inkallade vid truppförbanden i så god tid som möjligt ger besked om när deras avlösning kan väntas inträffa. Man har nämligen inte någon säkerhet för att vad som förekommer här i riksdagen tillräckligt noggrant och tydligt blir meddelat till alla dem, som böra ha reda på dessa ting.

Jag ber än en gång, herr statsråd, att få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **Strindlund**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantz' fråga angående vidtagande av åtgärder för nedbringande av kostnaderna för uttagande ur registret hos länsstyrelserna av motorfordon, som på grund av nu utfärdade bestämmelser icke få användas i trafik, fick nu ordet och anförde: Herr talman! Som svar på herr Mannerskantz' fråga ber jag få meddela, att proposition i ämnet förberedes inom departementet.

Ang. kostnaderna för motorfordons uttagande ur automobilregistret.

Herr Mannerskantz: Vad herr statsrådet här meddelade var mig inte bekant då jag ingav min fråga. Jag uttalar nu endast förhoppningen, att denna proposition måtte bli så väl utformad som möjligt.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts i dag avlämnade propositioner nr 18, angående gäldandet av kostnader för utmärkande av vissa skyddsområden, och nr 19, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa anslagsmedel, ävensom de ytterligare framställningar,

som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; samt dessutom besluta, att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 19 september 1939.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län den 18 september 1939 inkommit en den 16 i samma månad dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan rektorn Gösta Rahmn blivit för Göteborgs stads valkrets utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av åtta år, räknade från och med den 1 januari 1935, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 26 § första stycket lagen om val till riksdagen försäkringsdirektören Martin Sandorf blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1943.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:
C. G. Bruno.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 18 och 19 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 2, av herr *Tjällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar; och

nr 3, av herr *Brandt*, om skrivelse till Konungen med begäran om vidtagande av åtgärder i syfte att bereda till kungl. flottan inkallat befäl från handelsflottan och med dem jämställda skälig ersättning för förlorad civil tjänst och lön under miliärtjänstgöringen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *von Stockenström* för tiden från och med den 23 innevarande månad tills vidare till den 15 nästkommande oktober.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.24 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 23 september.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 16, med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; samt

nr 17, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att andra särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade propositioner nr 16, med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., och nr 17, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande utmätning hos vissa värnpliktiga m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; samt dessutom besluta, att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 16 och den 18 innevarande månad.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 27, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner nr 18, angående gäldandet av kostnader för utmärkande av vissa skyddsområden, och nr 19, angående anvisande å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa anslagsmedel, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Berörda kungl. propositioner, nr 18 och 19, som härefter föredrogos var för sig, hänvisades till första särskilda utskottet.

Föredrogos och hänvisades till andra särskilda utskottet den av herr *Tjällgren* m. fl. väckta motionen, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningsslagen m. fl. lagar.

Föredrogs herr *Brandts* motion, nr 3, om skrivelse till Konungen med begäran om vidtagande av åtgärder i syfte att bereda till kungl. flottan inkallat befäl från handelsflottan och med dem jämställda skälig ersättning för förlorad civil tjänst och lön under militärtjänstgöringen.

Herr **Brandt**: Då jag erfarit, att denna motion av formella skäl inte anses kunna remitteras till utskott, får jag härmed anhålla att få återtaga densamma.

Denna anhållan bifölls, varefter motionen återtogs av motionären.

Sedan från andra kammaren ankommit meddelande, att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 16 och 17 ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller i andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor, blevo nu sagda propositioner, nr 16 och 17, var för sig föredragna och därvid hänvisade till andra särskilda utskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
